

บทนำ

กาแฟ เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย สามารถทำรายได้จากการส่งออกเมล็ดกาแฟและผลิตภัณฑ์กาแฟให้ประเทศ ปีละประมาณ 2,500 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.6 ของโลก (www.agriman.doae.go.th/home/agri1/agri1.3/strategies_2554/05_coffee.pdf, 24 มีนาคม 2555) และจัดเป็นผู้ผลิตกาแฟได้มากเป็นอันดับที่ 18 ของโลก ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ลาว อิตาลี และมาเลเซีย ส่วนประเทศคู่แข่งสำคัญได้แก่ เวียดนาม และอินโดนีเซีย ในประเทศไทยพันธุ์กาแฟที่นิยมปลูกคือโรบัสต้า คิดเป็นร้อยละ 87 แหล่งผลิตสำคัญอยู่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี กระบี่ และนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่เป็นการผลิตกาแฟเพื่อใช้ในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 76 และส่งออกในรูปแบบเมล็ดกาแฟ ร้อยละ 24 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2553) ทั้งนี้ พบว่า ในปี 2550-2554 ผลผลิตกาแฟมีแนวโน้มลดลงจาก 55,660 50,442 56,315 48,955 และ 42,394 ตัน ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.58 ไม่เพียงพอต่อการใช้ในประเทศที่มีมากขึ้นจาก 52,000 53,479 53,803 58,000 และ 61,480 ตัน ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.25 เนื่องจากพื้นที่ปลูกลดลง คิดเป็นร้อยละ 6.07 ต่อปี ทำให้ผลผลิตกาแฟลดลงด้วย คิดเป็นร้อยละ 5.57 ต่อปี และมีการส่งออกลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความต้องการบริโภคในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น (www.oae.go.th/download/journal/trends2555.pdf, 14 พฤษภาคม 2555) ผู้ประกอบการจึงต้องมีการนำเข้าเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับความต้องการดังกล่าวภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน หรือ AFTA ซึ่งมีการลดภาษีนำเข้า ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟของไทยต้องเผชิญการแข่งขันด้านการผลิตสูงขึ้นกับประเทศคู่แข่งโดยเฉพาะเวียดนาม เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีต้นทุนการผลิตต่ำและผลิตกาแฟได้ปริมาณมาก นอกจากนี้ จากราคาผลผลิตกาแฟที่มีความผันผวนตามภาวะราคาในตลาดโลกต่อเนื่องกันหลายปี และมีต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูงเป็นสาเหตุสำคัญให้เกษตรกรไม่ปฏิบัติดูแลรักษาต้นกาแฟเท่าที่ควร ประกอบกับมีพืชเศรษฐกิจหลายชนิดที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชเหล่านั้นแทน หรือปลูกกาแฟในลักษณะพืชร่วมเท่านั้น ทำให้ขาดการดูแลรักษาอย่างจริงจัง นำไปสู่การตัดโค่นต้นกาแฟทิ้งในที่สุด พื้นที่ปลูกและผลผลิตจึงมีปริมาณลดลง สวนทางกับรสนิยมการดื่มกาแฟ ธุรกิจร้านกาแฟสด และอุตสาหกรรมผลิตกาแฟสำเร็จรูปที่มีอัตราการขยายตัวสูง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแฟในประเทศ และพัฒนากาแฟ ให้เป็นพืชเศรษฐกิจอีกทางเลือกหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างจุดแข็งของผลผลิตกาแฟในด้านปริมาณผลผลิตและคุณภาพสำหรับการแข่งขันกับตลาดโลกได้

เทคโนโลยีการฟื้นฟูสวนกาแฟโรบัสต้า

กาแฟโรบัสต้าที่ผลิตได้ในประเทศไทยมีปริมาณลดลงอย่างมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา โดยลดลงจาก 83,900 ตัน ในปี 2539 เป็น 55,660 ตัน ในปี พ.ศ. 2550 และ 42,394 ตัน ในปี พ.ศ. 2554 ตามลำดับ (www.oae.go.th/download/journal/trends2555.pdf, 14 พฤษภาคม 2555) ซึ่ง นางสุรรัตน์ ปัญญาโตนะ และคณะ (2553) สรุปสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปริมาณผลผลิตลดลงมาจาก 3 ปัจจัย คือ

1. พื้นที่ปลูกลดลงเป็นจำนวนมากและลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี (สำนักงานเศรษฐกิจ, 2553) เนื่องจากเกษตรกรหันไปปลูกพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น
2. พื้นที่ที่คงปลูกกาแฟอยู่มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ส่วนใหญ่เป็นสวนที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไปแทบทั้งสิ้น (Marsh et al., 2006) ขาดการดูแลที่ดี และไม่มีการตัดแต่งกิ่งที่ดี ทำให้ต้นกาแฟโรบัสต้าอยู่ในสภาพทรุดโทรม
3. ต้นกาแฟโรบัสต้าที่ปลูกอยู่ทั่วไปในขณะนี้ เป็นต้นที่เกิดจากการเพาะเมล็ดแทบทั้งสิ้น ปริมาณและคุณภาพที่ได้ของผลผลิตจึงแตกต่างกันไป ไม่มีความสม่ำเสมอ

ดังนั้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของสวนกาแฟโรบัสต้าเดิมที่มีอยู่ โดยมุ่งหวังทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นด้วยชุดเทคโนโลยีการฟื้นฟูสวนกาแฟโรบัสต้าทั้งเรื่อง พันธุ์กาแฟโรบัสต้า การตัดแต่งกิ่ง/การตัดฟื้นต้นกาแฟโรบัสต้า การเปลี่ยนยอดพันธุ์ในสวนกาแฟโรบัสต้า และการจัดการปุ๋ยกาแฟโรบัสต้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแฟโรบัสต้าในที่สุด